

ÇOCUK KİTAPLARINDA COVID-19 SALGINININ İZLERİ

Nuran BAŞOĞLU*

ÖZ

Bu çalışmada çocuklara Covid-19 salgını anlatmak ve onları salgın hakkında bilinçlendirmek amacıyla yazılan kitapların belirlenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yapılan alanyazın taramasının sonucunda çocuklara Covid-19 salgını anlatmayı amacıyla basılı olarak yayımlanan ve elektronik ortamda paylaşılan toplam 29 kitap tespit edilmiştir. Kitaplardan 7 tanesi basılı şekilde, 22 tanesi ise elektronik ortamda sunulmuştur. Kitaplardan doküman incelemesi ile elde edilen veriler betimsel analiz ile sunulmuştur. Sonuç olarak; çalışmada incelenen kitapların Covid-19 salgını çocuklara anlatmak için birer araç olarak kullanılabileceği görülmüştür. Virüs ile ilgili bilim insanlarının önerdiği birçok uygulama ve açıklamaya kitaplarda yer verilmiştir. Çocuk kitapları, çocuklarına virüsü nasıl anlatacağını bilemeyen ebeveynler için birer rehber görevi görecektir. Kitaplarda çocukları sakinleştirmek, rahatlatmak için önerilen etkinlikler de kolaylıkla uygulanabilecek niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, çocuk kitapları, salgın, virüs, çocuk edebiyatı

TRACES OF THE COVID-19 PANDEMIC IN CHILDREN'S BOOKS

ABSTRACT

In this study, it is aimed to identify and evaluate the books written to explain the Covid-19 pandemic to children and to raise awareness about the pandemic. As a result of the literature review, a total of 29 books published in print and shared electronically were identified to explain the Covid-19 pandemic to children. 7 of the books were presented in printed form and 22 of them were presented electronically. The data obtained from the books by document analysis were presented with descriptive analysis. As a result; it was seen that the books examined in the study could be used as a tool to tell children about the Covid-19 pandemic. Many applications and explanations about the virus suggested by scientists are included in the books. Children's books will serve as a guide for parents who do not know how to tell their children about the virus. The activities recommended in the books to calm and relax children are also easily applicable.

Keywords: Covid-19, children's books, pandemic, virus, children's literature

GİRİŞ

Çin'de 2019 yılı aralık ayında başlayan ve birçok ülkeye yayılarak dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınının Türkiye'de tespit edilen ilk vakası Sağlık Bakanlığı tarafından 11 Mart 2020 tarihinde duyurulmuştur. 16 Mart 2020 tarihinden itibaren ise tüm eğitim kurumlarında yüz yüze eğitime ara verilmiş ve birçok eğitim kurumunda uzaktan eğitime geçilmiştir. Salgın tüm dünyayı ve her yaş grubundan insanı etkilemiş, insanlar evlerinde kalarak ve temizlik kurallarına uyararak bu ölümcül salgın karşısında sağlıklarını korumaya çalışmışlardır.

“Belirli yaş gruplarında çocukların ruhsal, zihinsel, motor, sosyal becerilerini kazanmalarını sağlayan önemli etkinlikler ve durumlar vardır. Bunlar 3-6 yaş grubu için oyun ve okul öncesi eğitim, 6-10 yaş arası için okul ortamı ve öğretmenler ve yaşlılarıyla ilişki kurmak, ergenler için akran grupları ve okuldur. Salgın durumunda tüm bunların askıya alınması ve aile dışı ve aile içi rutinlerin bozulması çocukların ruhsal, sosyal, akademik, motor, zihinsel gelişimlerini sekteye uğratabilir hatta farklı psikiyatrik sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir veya zeminde olan bazı sorunların (takıntı, saplantı, mükemmeliyetçilik, sağlık kaygısı, ayrılma kaygısı, travma ile ilişkili bozukluklar,

* Dr.Öğrt.Üyesi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, nuranbasoglu@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7034-2629>

depresif duygu durum, kaygı ile ilgili durumlar, sanrsal durumlar) ağırlaşmasına yol açabilir. Bu dönemde ebeveynlerde ortaya çıkacak abartılı ruhsal etkilenme de çocukların ruhsal etkilenme derecelerini ağırlaştırabilir ayrıca tüm ailenin süreci yönetmeleri ve bu durumla baş etme becerilerini olumsuz etkileyebilir.” (Ercan, Rodopman-Arman, İnal-Emiroğlu, Öztop & Yalçın, 2020, s.6). Yaşanan Covid-19 salgını ile bahsi geçen olumsuzluklar hem yetişkinler hem de çocuklar için sorun teşkil etmiştir.

“Nitekim Türkiye’nin 39 farklı ilinden 4-12 yaşları arası çocuğu olan 323 ebeveynin görüşlerini yansıtan Covid-19 Aile Araştırması’nın 15 Mayıs-1 Haziran 2020 tarihleri arasında yapılan anket sonuçlarına göre salgın aile yaşantısını etkilemiştir. Ebeveynler, Covid-19 kısıtlamaları esnasında çocukları ile olan ilişkilerini ve ebeveynliklerini genel olarak olumlu değerlendirmelerine rağmen bu süreçte çocukları ile problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu süreçte ebeveynlerin %34’ü çocukları ile olan ilişkilerinde kurallara uyulmasında problemler yaşandığını belirtmiştir. %28’i çocukları ile birlikte rutinleri takip etmede sıkıntı yaşadığını belirtirken, %23’ü çocuğuyla çok fazla tartışma yaşadığını ifade etmiştir. Katılımcı ebeveynlerin Covid-19 kısıtlamaları öncesinde çocuklarının yaşadıkları korku ve endişeleri hakkında görüşleri alınmıştır. Ebeveynlere çocukları tarafından en çok ifade edilen endişenin ebeveynlerden ayrı kalma endişesi olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin cevaplarına göre çocuklarda sıklıkla görülen duygu durumları şöyledir: çaresiz hissetme, endişeli olma, gün içinde hayallere dalma, başkalarının duygularını anlamama, huzursuz olma/yerinde duramama, üzgün olma. Ebeveynlere göre çocuklarının yaşadıkları endişe durumları, Covid-19 öncesi oranının (hiç %17, bazen %66, sıklıkla %16) Covid-19 nedeniyle evde kalma günlerindeki orana göre (hiç %60, bazen %32, sıklıkla %8) yüksektir.” (Göl-Güven, Şeker, Erbil, Özgünlü, Alvan & Uzunkök, 2020, s.17-28).

Bir bilinmezlik içinde ilerleyen ve tüm dünyayı etkileyen Covid-19 salgını döneminde her yaşta insanın yaşadığı tedirginlik zamanla yerini süreci anlama ve normalleşme ihtiyacına bırakmıştır. Yetişkinler her ne kadar çocuklarına kaygılarını yansıtmamaya çalışsalar da yaşanan salgının ciddiyeti bu durumu zorlaştırmıştır. Çocuklar birçok konuda olduğu gibi salgın döneminde de yapılacaklara daha hızlı uyum sağlama eğilimi göstermişlerdir fakat yaşanan en büyük sorun salgın ile mücadelenin çocuklara nasıl aktarılacağı konusu olmuştur. Suntekin (2020), çocuklara salgını açıklarken korana virüsün gözle görülemeyecek kadar küçük bir mikroba benzediğini ve kişiden kişiye hızlı bulaştığı ve iyileşmesi güç olduğu için dünyanın önlem aldığını söylemeyi önerir. Ayrıca çocuklara bu salgından kendilerini koruyabileceğini, bunun için ellerini su ve sabunla yıkayıp, kişisel temizliklerine dikkat etmesi gerektiğini; güzel beslenip iyi uyuyarak hastalıklarla savaşılabileceklerini anlatmanın gerekliliğini vurgular.

“3-5 yaş arasındaki çocuklar bir salgının olduğunu ve etkilerini genel olarak anlayabilirler. Ancak, yaşlarına özgü çocuk benmerkezciliği ve yüksek hayal gücü nedeniyle, gördüklerini, duyduklarını ve yaşadıklarını abartma eğiliminde olabilirler ve bu süreçten yoğun bir şekilde etkilenebilirler. Yaşadıkları duyguları tam olarak ifade edemeyebilirler. Salgın haberleri yüzünden çok üzülür ya da kaygı yaşarlarsa, değişime uyum sağlamada sorun yaşayabilirler. Kendilerini daha iyi hissetmeleri çoğu zaman çevrelerindeki yetişkinlere bağlıdır. Yetişkinlerin sakin, somut, net, içten tutum ve davranışları arttıkça kendilerini güvende hisseder ve çevrelerine olumlu uyum gösterirler.” (MEB, 2020, s.4). Bu bağlamda çocuklar virüsle ilgili bilgiyi, televizyon ve sosyal medya araçlarından değil ailelerden öğrenmelidir. Aileler çocuklara kendi korkularını, kaygılarını aktarmamalıdır. Sakin olmanın ve virüsü anlatırken dili basitleştirmenin onun anlayabilmesi için önemli olduğunu unutmamalıdır (Suntekin, 2020). 6-11 yaş arası çocuklar ise bir salgının ne olduğunu ve insanları nasıl etkilendiğini çeşitli yönleriyle somut düzeyde anlayabilirler. Bu nedenle dışarıya çıkmaktan korkabilirler ve arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi bırakabilirler. Kendilerinin ya da aile üyelerinden birinin zarar görebileceğine yönelik yoğun endişe yaşayabilirler. Bazı çocuklar herhangi bir neden olmaksızın öfkelenebilir ve saldırganca davranabilirler (MEB, 2020, s.5). Okul öncesi ve ilkökul dönemindeki çocukların bu hassasiyetleri ebeveynler tarafından dikkate alınmalı ve çocukların bu tutumlarını olumluya çevirecek yöntemler düşünülmelidir.

Her edebiyat eseri hitap ettiği kişilere bir mesaj verir. Sanatçı, duygu ve düşüncelerini paylaşmak üzere, onu kendine has ifade biçimiyle ve çeşitli şekillerde ortaya koyar (Yalçın & Aytaş, 2003, s.45). Birçok konuda olduğu gibi, sağlık eğitimi konusunda da çocuk edebiyatı ürünlerinden; çocuk kitaplarından fayda sağlanması mümkündür. Özellikle erken yaşlarda, çocuk için anlaşılması güç konuların, resimli kitaplar yoluyla ifade edilmeye çalışılması, çocuklar için hem eğlendirici hem de eğitici bir yöntem olacaktır (Szeremy, 2018, s.103). Çocuk kitaplarında konu-ileteler-kurgu, kahramanlar ve dil-anlatım-üslup bu anlamda çok önemlidir, bu başlıklar bakımından nitelikli eserler çocuklara katkı sunacaktır.

Çocuk kitaplarında ele alınan konular, çocuklarda, güven duygusunu artırmalı, sağlam ve geçerli inançları yerleştirmelidir. Konular, çocukların güldürü duygusunu geliştirmeli, onları eğlendirip dinlendirirken eğitmelidir. Kitaplardaki konuların, çocukların yaşantılarıyla ilgili olması ve gerçeğe uygun düşmesi beklenir (Şirin, 1994; Sever, 1995; Yalçın & Aytaş, 2003). Çocuk kitaplarında iletelerin doğrudan verilmesinden ziyade kurgu içinde sezdirilmesi yeğlenmelidir. Çocuk kitapları, vermeye çalıştıkları iletelerle çocukların yaratıcı düşünme, problem çözme ile ilgili bilişsel becerileri kadar ahlakî ve kişilik gelişimlerine olumlu katkılar sağlayarak onların sosyalleşmelerine yardımcı olmalıdır (Karatay, 2012, s.111).

Çocuğun kitaptaki olumlu karakterle/kahramanla özdeşleşmesi, bütünleşmesi, anlatımın içine girebilmesi için, yazarın eserde betimlediği karakterin inandırıcı, güvenilir, günlük yaşamdaki kadar gerçekçi ve çocukla aynı yaş düzeyinden olması gerekir (Karatay, 2012, s.103). Kitaptaki kahramanların güçlü ve zayıf yönleri görülebilmeli, ana kahraman açık ve anlaşılır bir biçimde betimlenmelidir. Yan kahramanlar, ana kahraman çevresinde açık tanımlarla ve ana kahramanla ilişkilendirilerek anlatılmalıdır (Nas, 2004; Karatay, 2012).

Çocuk kitaplarında; basit, anlaşılabilir, yalın bir dil kullanılmalıdır (Ciravoğlu, 2000). Çocuk kitapları dil ve anlatım yönünden çocuğun dil ve düşünce gelişimine uygun olmalıdır. Çocuğun dil düzeyinden yola çıkıp onun sözcük dağarcığını zenginleştirmelidir (Nas, 2004). Her çocuk edebiyatı metninde çocuğun anlamını bilmediği ancak cümle ve anlatım tekniğinden yararlanarak çağrışım yoluyla anlamlandırıldığı belirli sayıda bilinmeyen söze yer verilmelidir (Yalçın & Aytaş, 2003).

Çocuk kitapları çocuk dünyasına seslenmeyi başaran ve çocukları kurgu içinde bilinçlendiren eserlerdir. Salgın döneminde çocukların psikolojilerinde olumsuz etkiler bırakmayacak ve onlara rehberlik edecek çocuk kitaplarının hazırlanması oldukça yararlı olmuştur. Bu çalışmada çocuklara Covid-19 salgını anlatmak ve onları salgın hakkında bilinçlendirmek amacıyla yazılan kitapların belirlenmesi ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın problem cümlesi “Çocuk kitaplarında covid-19 salgının izleri nasıl yer bulmuştur?” şeklindedir ve çalışmada bu soruya yanıt aranmıştır. Bu problem cümlesine ait alt problemler ise salgının çocuk kitaplarında içerik özelliklerine göre nasıl yer bulduğunu belirlemeyi amaçlar ve üç alt başlıkta incelenir. İçerik özelliklerinin alanyazın kapsamı dikkate alınarak belirlenen alt problem cümleleri ise şöyledir; “Çocuk kitaplarında covid-19 salgının izleri konu-ileteler-kurgu bakımından nasıl yer bulmuştur?”, “Çocuk kitaplarında covid-19 salgının izleri kahramanlar bakımından nasıl yer bulmuştur?”, “Çocuk kitaplarında covid-19 salgının izleri dil-anlatım-üslup özellikleri bakımından nasıl yer bulmuştur?”.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Çalışma, nitel araştırma türlerinden olan temel nitel araştırma deseni ile yürütülmüştür. Merriam’a (2103) göre bir araştırmacı; fenomenolojik, gömülü teori, öyküsel analiz, eleştirel veya etnografik çalışma yapmadan da nitel bir çalışma yapabilmektedir. Burada temel amaç temel bir olgunun yorumlanması ve betimlenmesidir. Bu desen eğitimde sıklıkla başvurulan bir türdür. Verilerini gözlem, görüşme, gözlem ya da doküman analizi oluşturabilir. Çalışmada Covid-19 salgını anlatan çocuk kitapları taranmış ve hem basılı olarak yayımlananlar hem de elektronik ortamda paylaşılanlar belirlenmiştir.

Çalışma Materyali

Yapılan alanyazın taramasının sonucunda çocuklara Covid-19 salgınına anlatma amacıyla basılı olarak yayımlanan ve elektronik ortamda paylaşılan toplam 29 kitap tespit edilmiştir. Belirlenen 29 kitap bu araştırmanın çalışma materyalini oluşturmaktadır. Yapılan taramada bir yaş aralığı gözetilmeksizin ulaşılan tüm kitaplar araştırmanın kapsamına dahil edilmiş, kitaplar incelendiğinde ise genel olarak kitapların okul öncesi ve ilkököl çağındaki (3-11 yaş) çocuklar için uygun olduğu görülmüştür. Kitaplardan 7 tanesi basılı şekilde, 22 tanesi ise elektronik ortamda çocuk okurlara sunulmuştur. Elektronik ortamda paylaşılanların nicel olarak basılı yayımlananların üç katı oranında fazla olmasının salgın döneminin getirdiği evde kalma zorunluluğu ve eğitim mecrasının elektronik ortama yönelişiyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Elektronik ortamda paylaşılan kitapların çoğunluğu çocuklara psikolojik destek olmak amacıyla klinik psikologlar tarafından yazılmıştır. Kitapların bazılarının seslendirilmiş halleri de paylaşılmıştır. Basılı veya elektronik ortamda yayımlanan kitapların salgının yoğun olarak hissedildiği mart ayından başlayarak temmuz ayına kadar geçen sürede piyasaya sunulduğu görülmektedir. Kitapların künyelerine ait detaylı bilgiler tablolar halinde (Tablo 1 ve Tablo 2) sunulmuştur.

Tablo 1. Basılı kitapların künye bilgileri

Kitabın Adı	Yazar	Resimleyen	Çeviren	Yayınevi	Yayın Yılı	
Panik Yok Virüs Senden Korksun	Tsolmon Bayaraa	Bolortuya Munkhjargal	Abdulkerim Enes Esen	Nar Çocuk	Mart, 2020	
Kozmik Virüs Korona Covid-19	Raife Cebeci	Merve Tokmak Murat Ağdemir		IME Yayınları	Mayıs, 2020	
Akıllı Virüs Çocuklar için Kalma Kılavuzu	Savaşçısı! Sağıklı	Eloise Macgreg or	Alix Wood	Çağlar Sunay	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları	İş Nisan, 2020
Akıllı Virüs Çocuklar için Geçirme Kılavuzu	Savaşçısı! Zaman	Eloise Macgreg or	Alix Wood	Çağlar Sunay	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları	İş Temmuz, 2020
Akıllı Virüs Çocuklar için Mutlu Olma Kılavuzu	Savaşçısı! Sakin ve	Eloise Macgreg or	Alix Wood	Çağlar Sunay	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları	İş Temmuz, 2020
Akıllı Virüs Çocuklar Yardımlaşma Kılavuzu	Savaşçısı! için	Eloise Macgreg or	Alix Wood	Çağlar Sunay	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları	İş Temmuz, 2020
Koronavirüs Çocuklar için Rehberi	De Ne? Zülal	Aslı Zülal	Pınar Büyükgürel	Tübitak Popüler Kitapları	Bilim Temmuz, 2020	

Tablo 2. Elektronik ortamda yayımlanan kitapların künye bilgileri

Kitabın Adı	Yazar	Çeviren	Yayınevi	Yayın Yılı	İnternet Adresi
Merhaba! Ben Bir Virüsüm	Manuela Molina		Mindhearts.kids	Şubat, 2020	https://660919d3-b85b-43c3-a3ad-3de6a9d37099.filesusr.com/ugd/64c685_c2b5945a93574377bed7cd745f58fc44.pdf
Mili ve Korona Virüsü	Estie Bar-Sadeh	Ümran Korkmazlar Emrah Devrim	Avrupa EMDR Çocuk ve Ergen Komitesi	Mart, 2020	https://www.emdr-tr.org/wp-content/uploads/2020/04/Mili-ve-Korona-Viru%CC%88su%CC%88.pdf
Merhaba Ben Corona!	Lies Scaut	Semra Abotay		Mart, 2020	https://www.mvcr.cz/soubor/merhaba-ben-corona.aspx
Meraklı Çocuklar için Bir Rehber	Erika Nerini, Daniela	Gamzegul Acka Koca	İstanbul Kent Konseyi ve İnförmel Eğitim	Mart, 2020	http://www.cocukistanbul.org/wp-content/uploads/Merakl%C4%B

Corona Virus!	Longo		Çocuk İstanbul		1-%C3%87ocuklar-i%C3%A7in-Koronavir%C3%BCs-Rehberi-TR-.pdf
Corona Döneminde Kaynaklarım	İrem Polat		Global Child Emdr-Alliance	Mart, 2020	https://www.emdr-tr.org/wp-content/uploads/2020/04/Korona-Do%CC%88neminde-Kaynaklar%C4%B1m.pdf
Ali'nin Korona Virüs Kitabı	Figen Karaceylan Çakmakçı			Mart, 2020	https://www.pahssc.org.tr/uploads/Alinin_Koronavirus_Kitabi.pdf Halkevleri Yaz Çocuk Buluşmaları katılımcısı Su Zelaya Demir yaşıtı arkadaşları için bu kitabı seslendirmiştir: https://www.youtube.com/watch?v=hILSxiCbd6M
Benim Pandemi Hikayem	Gilbert Kliman, Edward Oklan, Harriet Wolfe, Elise Snyder, You Chen, Ping Hu, Maranda Sze, ,Xijie Yang	Fevziye Toros, Güneş Turhan, Zeynep Doğan, Ela Düzova	The Children's Psychological Health Center	Mart, 2020	http://senlikkoyzeynepmedia.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/02/328150/dosyalar/2020_04/08120045_BENIM_PANDEMI_HIKAYESI.pdf
Çocuklara Mektup Var!	Sibel Şengül		Global Child Emdr-Alliance	Mart, 2020	https://www.instagram.com/p/B-GxH2tJuZ/?utm_source=ig_web_copy_link
Küçük Zebra'nın Canım Dansı	Derya Altınay		Global Child Emdr-Alliance	Mart, 2020	https://docs.google.com/presentation/d/12ZL6wi14w0H0pz9x0Rbn0yQXUhXTP4PL/edit#slide=id.p1
Hayat Bir Makara	Miraç Ganioglu		Global Child Emdr-Alliance	Mart, 2020	https://www.instagram.com/p/B-MCDIGjGCC/
Benim Kahramanım Sensin Covid-19 ile Savaşan Çocuklar	Helen Patuck	Ayşe Kaplan	IASC	Nisan, 2020	https://interagencystandingcommittee.org/system/files/2020-04/My%20Hero%20is%20You%2C%20Storybook%20for%20Children%20on%20COVID-19%20%28Turkish%29_0.pdf Seslendirilmiş hali: https://www.youtube.com/watch?v=JK311cfkbiY
'Korona' Çocuklara Yönelik Afacan Bir Virüs Hikayesi	Betül Karaca		İzmir Özel Türk Koleji-Pdr Dijital Psikolojik Destek Kiti	Nisan, 2020	https://www.youtube.com/watch?v=K-TGC2hZ2Ww Hikâye Sibel Kemeç tarafından seslendirilmiştir: http://mukerremalikayanilkokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/59/03/700462/dosyalar/2020_04/05230932CYocuklar icYin korona hika yesi.pdf.pdf.pdf.pdf.pdf.pdf.pdf.pdf
Koronavirüs-	Elizabeth		Hep Kitap	Nisan,	http://hepkitap.com.tr/pdf/cocuk

Çocuklar için Koronavirüs Kitabı	Jenner, Kate Wilson & Nia Roberts		2020	lar-icin-koronavirus-kitabi.pdf
Sağlık Çalışanları Aile ve Çocukları için Bir Emdr Destek Hikayesi	Selva Arslan	Global Child Emdr-Alliance	Nisan, 2020	https://www.hercev.org/koronavirus-salgini-cocuklara-nasil-anlatabiliriz
Deniz Korona Virüsüyle Yaşamayı Öğreniyor	Derya Ikdjaoune	Global Child Emdr-Alliance	Nisan, 2020	https://www.hercev.org/koronavirus-salgini-cocuklara-nasil-anlatabiliriz
Terapötik İyileştirici Hikaye	Ebru Zorlutuna		Nisan, 2020	Sesli hikaye: https://www.youtube.com/watch?v=jxufWgF5TEc&feature=youtu.be
Yavru Fil Elly	Elif Can Çelebieser	Global Child Emdr-Alliance	Nisan, 2020	https://www.instagram.com/p/B-hithHjPGL/?utm_source=ig_web_copy_link
Uykusundan Uyandırılan Ejder	Hayal Demirci	Global Child Emdr-Alliance	Nisan, 2020	https://drive.google.com/file/d/16ZNq2NvvCcDnp35ZCCs_4AkCmYhZhuLf/view
Mundi Özel Çocuklara Korona Virüsü Anlatıyor- İnatçı Ahtapot	Sandra Pasensya	Global Child Emdr-Alliance	Nisan, 2020	https://www.instagram.com/p/B-d2aPTjWZH/
Güle Güle Korona	Selda Demirtaş	Global Child Emdr-Alliance	Nisan, 2020	https://www.instagram.com/p/B-yryxQjDcS/
Küçük Tavşan Mona	Asena Zeynep Ayyıldız	Global Child Emdr-Alliance	Mayıs, 2020	https://www.instagram.com/p/C-AM_vlwjB4t/
Colly İyileşiyor	Elif Can Çelebieser	Global Child Emdr-Alliance	Temmuz, 2020	https://www.instagram.com/p/C-Cii-nKjSeT/

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışma verilerinin toplanması doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım & Şimşek, 2008, s.187). Çalışmada incelenen 29 kitaptan elde edilen veriler sınıflandırılarak betimsel analiz ile sunulmuştur. Hem basılı kitaplar hem de elektronik ortamda paylaşılanlar analiz edilmiştir.

Kitaplarda Covid-19 salgınının işlenişine dair betimsel analiz yapabilmek için içerik özelliklerine göre; konu-ileteler-kurgu, kahramanlar ve dil-anlatım-üslup olmak üzere üç başlık esas alınmıştır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2008, s.224). Bu bağlamda kitaplar yorumlanırken dikkat edilmesi gereken temel ölçütler alanyazın aracılığıyla belirlenmiş ve kitaplardan bu ölçütlere göre elde edilen verilerin tablolar halinde sunulmuştur.

BULGULAR ve YORUMLAR

Çalışmada incelenen kitapların 7 tanesi basılı olarak, 22 tanesi ise elektronik ortamda yayımlanmıştır. Kitaplardan elde edilen bulgulara Tablo 3 ve Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 3. Basılı olarak yayımlanan kitaplar ile ilgili bulgular

Kitabın Adı	Konu-İletiler-Kurgu	Kahramanlar	Dil -Anlatım-Üslup
Panik Yok Virüs Senden Korksun	Kitabın ana kahramanı Metin’in babası bir bilim adamıdır ve salgın başlayınca bu büyük olayı çözmek için evden ayrılır. Bunun üzerine Metin de bu büyük olaya merakla yaklaşır ve babasının odasında bilgi arayışına girer. Babasının odasında virüsler hakkında bilgi edinir ve oradaki bir makineyle kendini de virüsler kadar küçük hale getirerek virüslerin planlarını öğrenir. Virüslerin ellerini iyice yıkamayanlara, grip olanlara tedbir almadan yaklaşanlara, sağlıklı bir vücut için spor yapmayanlara, dengeli ve sağlıklı beslenmeyenlere, ortak kullanım alanlarında bulduktan sonra ellerini yıkamadan yüz, göz ve ağızlarına sürenlere bulaşmak üzere saldırı planı içinde olduklarını öğrenir ve tüm dünya çocuklarını bu konuda bilgilendirerek uyarır. Metin’in mesajını gören, okuyan ve duyan bütün çocuklar ellerini su ve sabunla yeterince yıkar, dengeli ve sağlıklı beslenir, spor yapar, kitap okuyup bilgi edinir ve maske takarlar. Böylece virüsler onlara bulaşamaz ve çocuklar birlikte virüslerden kurtulmayı başarmış olurlar. Metin’in babası eve döner ve Metin çok özlediği babasına sarılır. Salgın karşısında birlikte hareket etmenin önemi vurgulanmış ve alınabilecek tüm önlemler kurguya yerleştirilmiştir.	Özdeşim kurmaya uygun çocuk kahramanın meraklı ve görev bilinci ile hareket eden tavrı, okuyucular için dikkat çekici olacak tarzıdır.	Salgın döneminde uyulması gereken kuralların emir içeren cümleler yerine macera içinde oluşturulan kurgu ile verilmesi başarılıdır.
Kozmik Virüs Korona Covid-19	Koronavirüsün ne olduğu, ilk defa Çin’in Vuhan şehrinde ortaya çıkışı, virüsün hızla dünyaya yayılışı, evde kalma gerekliliği, okulların tatili ve uzaktan eğitim süreci, evde kalınan süreçte tüm bireylerin ev işleri ile ilgili sorumluluk alışı ve ailelerin birlikte daha fazla vakit geçirebilmesi, insanlar evlerindeyken bitki ve hayvanlar için doğanın yenilenişi bir kurgu olmaksızın anlatılmıştır. Kitabın sonundaki üç sayfa ise hayallerini ve umutlarını çizmesi için çocuklara ayrılmıştır. Kitabın sonunda çocuklara Covid-19 sonrasında yapmak istediklerini, nasıl bir dünyada yaşamak istediklerini resmetmeleri için boş sayfalar bırakılması çocukları umutlu günlere güdüleyen bir yaklaşımdır. Okuyuculardan gelecek resimlerin “Yeni Dünya” isimli bir kitapta yer alabileceği fikri de çocuklar için etkileyicidir. Kitabın içinde hem fotoğraflar, hem illüstrasyonlar hem de çocuklara ait çizimler vardır. Bu çoklu tasarım tarzı da okuyucuların dikkatini çekecek niteliktedir.	Kahraman yoktur.	Kitabın sade ve anlaşılır bir dili vardır. Enfekte olmak, sosyal mesafe, izolasyon kavramlarının anlamlarına kitapta yer verilerek okuyucunun kelime dağarcığına katkı sağlanmıştır.

Akıllı Virüs Savaşçısı! Çocuklar için Sağlıklı Kalma Kılavuzu	Virüsün ne olduğu, nasıl bulaştığı, belirtileri ve virüsten korunma yolları gibi bilgileri içeren bir kitaptır. Elleri yıkamanın aşama aşama ve görsellerle verildiği, yıkama süresinin vurgulandığı, evi virüslerden uzak tutmanın açıklandığı öğretici bir kitaptır. Kitabın sonunda anlatılanlarla ilgili dört soruluk bir test olması bilgileri pekiştirmede işe yarayacak niteliktedir.	Kahraman yoktur.	Kitabın dili sade ve anlaşılırdır. Anlatıda geçen ve koyu renkle yazılan “aşı, kendini yalıtma, koronavirüs, taşıyıcı olmak” gibi sözcüklerin anlamının verilmesi bilgilendirici ve sözcük dağarcığını zenginleştirici mahiyettedir.
Akıllı Virüs Savaşçısı! Çocuklar için Sakin ve Mutlu Olma Kılavuzu	Çocuklara “Akıllı virüs savaşçısı ol, virüs panikçisi değil!” sloganı ile yaklaşan kitapta çocukların kaygılandıkları ve onlara kendilerini kötü hissettiren şeyleri nasıl belirleyecekleri ve oluşturabilecekleri bir savaş planı örneklenir. Evde geçen günleri planlayarak çocuğun bir şeylerle uğraşması amaçlanır. Evde kalmak zorunda olduğu için kötü hissetmemesi çünkü aslında bir süper kahraman olma yolunda ilerlediği bilgisi verilerek halk sağlığı bilinci aşılanır. Arkadaşlarla (telefon, video, internet, mektup gibi yollarla) bağlantı kurmak, egzersiz yapmak, (nefes alıştırılmaları, düşünme veya yoga gibi etkinliklerle) gevşemek, herkesin gergin olabileceği bir süreç olduğunu unutmayıp aileyle iyi geçinmek, hobiler (resim yapmak, kitap yazmak, dil öğrenmek, top çevirmek vb.) edinmek, mutluluk günlüğü tutmak, kendine sarılmak ve her şeyin zamanla geçeceğine inanmak önerilir. Doktorlar ve bilim adamları süper akıllı virüs savaşçısı olarak gösterilir ve aşı geliştirerek normale dönüşü sağlayacakları bilgisi verilir. Kitabın sonunda anlatılanlarla ilgili dört soruluk bir testle akıllı virüs savaşçılığı ölçülmeye çalışılmıştır.	Kahraman yoktur.	Anlatıda geçen ve anlamı okuyucular tarafından bilinmeyeceği düşünülen “aşı, hormon, rutin, yoga, koronavirüs” gibi sözcükler koyu renkle yazılmış ve kitabın sonunda tanımlanmışlardır.
Akıllı Virüs Savaşçısı! Çocuklar için Yardımlaşma Kılavuzu	Çocuklardan Covid-19 karşısında çaresiz hissetmemeleri ve süper kahraman pelerini giyerek herkese yardım eden bir akıllı virüs savaşçısı olmaları istenir. Sadece evde kalarak bile bunu başarabilecekleri söylenir. Arkadaşlarını özlemek, canının sıkılması, aileden sıkılmak gibi şeyleri dert etmemesi öğütlenir. Doğru el temizliği resimli olarak ve aşama aşama anlatılır, varsa küçük kardeşine de bu konuda yardım etmesi istenir. Ev işlerine yardım etmek ve belirli sorumluluklar almak, aile bireylerine karşı anlayışlı olmak, komşuları neşelendirmek için taşları boyamak, resim veya kurabiye yapmak, yalnız yaşayanlar için mektup yazmak ve pasta yapmak, arkadaşlarını	Kahraman yoktur.	Anlatıda geçen ve anlamı okuyucular tarafından bilinmeyeceği düşünülen sözcükler koyu renkle yazılmış ve kitabın sonunda tanımlanmışlardır.

	aramak, can sıkıntısını giderici şeyler yapmak verilen örneklerdir. Kitabın sonunda anlatılanlarla ilgili dört soruluk bir testle akıllı virüs savaşı ölçülmeye çalışılmıştır.		
Akıllı Virüs Savaşı! Çocuklar için Zaman Geçirme Kılavuzu	Çevreye yayılan virüs yüzünden evde kalmanın gerekli olduğu açıklandıktan sonra evde televizyon izlemek, bilgisayar oyunları oynamak, kitap okumak gibi etkinlikler dışında yapılabilecekler hakkında bilgi verilir. Sanatla uğraşmak, sessiz oyunlar oynamak, düş gücünü kullanarak yaratıcı şeyler yapmak, aileyle birlikte sessiz sinema gibi eğlenceli oyunlar oynamak, mutfakta bir şeyler (kurabiye, pasta, sandviç vb.) hazırlamak, yenecek şeyler yetiştirmek, dışarda (yürüyüş, top oynama, seksek oynama vb.) vakit geçirmek, evde spor yapmak gibi önerilere yer verilir. Kitabın sonunda anlatılanlarla ilgili dört soruluk bir testle akıllı virüs savaşı ölçülmeye çalışılmıştır.	Kahraman yoktur.	Anlatıda geçen ve anlamı okuyucular tarafından bilinmeyeceği düşünülen sözcükler koyu renkle yazılmış ve kitabın sonunda tanımlanmışlardır.
Koronavirüs De Ne? Çocuklar için Koronavirüs Rehberi	Virüsün ne olduğu, bağışıklık sisteminin güçlü olmasının virüsle mücadeledeki önemi, virüsün bulaşma hızı ve tüm dünyaya yayılışı, alınan önlemler, evde kalman sürede yapılabilecekler, bu hassas süreçte çevremizdekilere karşı nazik ve yardımsever olmanın gerekliliği, dışardayken dikkat edilmesi gereken kurallar, virüse yakalanmamak için uyulması gereken temizlik kuralları, virüsün yayılmaması için yapılması gerekenler ve aşı çalışmalarının devam ediyor olduğu bilgileri bir kurgu olmaksızın anlatılmıştır. Kitabın sonunda kesip yapıştırılarak hazırlanmaya uygun dört parmak kuklaya yer verilmiştir. Tavşan kahramanların görsellerinden oluşan parmak kuklalarından biri doktor, biri pelerinli bir süper kahraman, diğer ikisi ise kız ve erkek çocuklardır. Okuyucuların kuklalar aracılığıyla koronavirüs salgını döneminde yaşananları canlandırarak oyunlaştırmaları ve böylece korku, panik gibi olumsuz duygulardan kurtulmaları sağlanabilir.	5 yaş ve üzeri çocuklar için uygun olduğu belirtilen kitapta tavşanlar kahraman gibi düşünülmüş resimlenmiştir.	Kitabın dili sade ve anlaşılırdır.

Konu-iletiler-kurgu bakımından değerlendirildiğinde; basılı olarak yayımlanan kitaplar arasında kurgu içeren tek kitabın *Panik Yok Virüs Senden Korksun* adlı eser olduğu görülmüştür, diğer kitaplarda bir kurgu olmaksızın bilgi aktarımı yapıldığı belirlenmiştir. *Panik Yok Virüs Senden Korksun* adlı eserin çocuk kahramanı Metin, bir süper kahraman edasıyla tüm çocuklara bilgi ulaştırır, tüm dünya çocukları bilinçle ve birlikte hareket ederek virüse karşı açtıkları savaşı kazanırlar. Kurguya çocuk okurların ilgisini çekecek tarzda merak ve macera öğeleri eklenirken güven aşılanmış ve problem çözme iletisi verilmiştir. *Kozmik Virüs Korona Covid-19* adlı kitapta resimler ve fotoğraflar eşliğinde Covid-19 ile ilgili bilgiler aktarılmıştır. *Akıllı Virüs Savaşı!* serisi ise dört kitaptan oluşmaktadır ve koronavirüs sürecinde çocukları bilgilendirmek ve yaşananlara ayak uydurmalarını sağlamak için yazılmışlardır. Kitaplar salgının çocuklar üzerindeki fiziksel ve ruhsal etkileri dikkate alınarak tasarlanmıştır. Kitaplarda bir kurgu bulunmamaktadır, doğrudan bilgilendirme, örnek ve önerilerle şekillendirilmişlerdir. Kitaplarda genel olarak virüs karşısında bir savaşçı gibi önlemler almak, aile bireylerine karşı anlayışlı olmak ve onlara rahatsızlık vermeden iyi zaman geçirebilmek

vurgulanmıştır. Her kitabın sonunda dört soruluk test bulunması ve belirli kelimelerin tanımlarının verilmesi eğitici niteliktedir. *Koronavirüs De Ne? Çocuklar için Koronavirüs Rehberi* adlı kitapta da virüsün yayılmasını engellemek için yapılması gerekenler açıklanmıştır.

Kahramanlar bakımından değerlendirildiğinde; *Panik Yok Virüs Senden Korksun* adlı eserdeki ana kahraman Metin'in hem yaş olarak hem de davranış olarak çocuklar ile özdeşim kurmaya uygun olduğu görülür. Yan kahraman sayılabilecek olan Metin'in babası ve dünya çocukları da inandırıcı kahramanlardır. Diğer kitaplarda ise kahramanlara yer verilmemiştir.

Dil-anlatım- üslup bakımından değerlendirildiğinde; tüm kitapların açık ve anlaşılır bir dille kaleme alındığı görülmüştür. Emir cümlelerinden uzak öneri cümleleri ile örülmüş anlatılardır.

Tablo 4. Elektronik ortamda yayımlanan kitaplar ile ilgili bulgular

Kitabın Adı	Konu-İletiler-Kurgu	Kahramanlar	Dil –Anlatım-Üslup
Benim Kahramanım Sensin: Covid-19 ile Savaşan Çocuklar	36 dile çevrilen ve elektronik ortamda çocukların ilgisine sunulan kitapta Sara adlı küçük kızın annesi bilim insanıdır ve Covid-19 için ilaç çalışmalarında yer alır. Sara için annesi bir kahramandır fakat o bile korona virüs için bir çözüm bulamamıştır. Annesinin Sara'ya çocukların özel olduğu ve kızının onun kahramanı olabileceğini söylemesi üzerine Sara bir kahraman olarak süper güçlere ihtiyacı olduğunu düşünerek uykuya dalar. Böylece hayali bir kahraman olan ejderha Ario ile karşılaşır ve onunla uçarak dünya çocuklarına kendilerini, ailelerini ve arkadaşlarını korona virüsten nasıl koruyabileceklerini açıklamak üzere yolculuğa çıkar. Korona virüs sürecinde birçok şeyin değişmesi korkutucu olurken ortaya çıkan olumsuz duygularla nasıl başa çıkılacağı anlatılmıştır. Evde kalmak, temizlik tedbirleri almak, sevdiği kişilerle telefonda konuşmak verilen öneriler arasındadır. Kitapta her çocuğun süper gücü olduğu, her çocuğun bir kahraman olduğu fikri işlenir. Örneğin; babası hasta olan kızın süper gücü diğer insanlara korana virüsü bulaştırmamak için evden çıkmamak ve evdekilerle iyi anlaşp eğlenmeye çalışmaktır. Virüse yakalanmaktan korkan çocukların süper gücü ise kendilerini güvende hissettikleri bir anıya veya ana odaklanmaktır. Kitapta daha önce korona virüse yakalanıp iyileşen bir çocuğa ve arkadaşlarının ona değer vermeye devam etmesine yer verilerek yaşanabilecek olumsuzluklar karşısında birbirine destek olmanın ve sevgiyle yaklaşmanın önemi vurgulanmıştır. Çocukların virüs karşısında çaresiz hissetmelerinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Kurgu aracılığıyla virüs sürecinde uyulması gereken kurallara yer verilmiş ve empati kurulmaya uygun örneklerle durum açıklanmıştır.	Sara, annesi ve hayali arkadaşı ejder Ario kitapta yer alan kahramanlardır. Özdeşim kurmaya uygun çocuk kahramanların varlığı kurguyu etkili kılmaktadır.	Dil ve anlatım bakımından anlaşılır bir eserdir. Açıklayıcı ve örnekleyici bir anlatım tarzı benimsenmiştir.
Mili ve Korona Virüsü	Mili adlı kızın hayatında her şey yolundayken bir gün birdenbire korona virüsün ortaya çıkması ve bu virüs yüzünden birçok şeyin yasaklanması, yaptığı rutinleri yapamaması ve herkesin endişeli olması karşısında hissettikleri işlenir. Temizlik kurallarının önemi, virüsün ne olduğu ve nasıl	Mili ana kahramandır ve hem yaşı hem de yaşadıkları itibarıyla çocuk okurla	Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.

	hissettirdiği açıklanır. Arkadaşının dedesinin virüse yakalanması üzerinden sevdiği biri için endişelenme fikri işlenmiştir. Kötü düşüncelerden uzaklaşmak için sevdiği şeyleri düşünmek, kendini güvenli bir yerde düşünmek ve kendine sarılmak yani kelebek kucaklaması yapmak, sakinleşmek için güzel cümleler kurmak veya dans etmek ve böylece her şeyin daha iyi olacağına inanmanın gerekliliği vurgulanmıştır. Empati kurmaya ve okuyucuyu rahatlatmaya yönelik bir çalışmadır. Oluşturulan konuşma baloncukları boş bırakılarak okuyucunun duygu ve düşüncelerini dile getirmesi, kendi rahatlatma yöntemlerini bulması veya kitapta verilenler üzerine yoğunlaşması amaçlanmıştır.	bütünleşmeye uygun bir kahramandır.	
Ali'nin Korona Virüs Kitabı	Çocuk ve ergen psikiyatristi tarafından yazılan kitapta Ali adlı kahramanın korona virüs ile değişen yaşamını anlamlandırma ve ardından bu kitabı okuyan çocukları bilgilendirme çabası ele alınır. Korona virüsün her yerde konuşulması, belirsiz bir süre boyunca bu virüs yüzünden okula gidemeyecek ve sevdiklerini göremeyecek olması Ali'nin huzursuz ve sinirli hissetmesine yol açar. Duygularını ailesiyle paylaşınca rahatlar, ailesi ona korona virüs hakkında bilmesi gerekenleri anlatır. Virüsten korunmak için dikkat etmesi ve yapması gerekenleri öğrenince sorunu çözülmüş olur. Duyguların normal ve geçici olduğu vurgulanarak yaşanan olumsuz duyguların büyütülmemesi gerektiği iletisi verilmiştir.	Özdeşim kurmaya uygun bir çocuk karakter çizilerek çocukların süreci anlamlandırması amaçlanmıştır. Annesi de olayları kolaylaştıran yan kahramandır.	Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.
Deniz Korona Virüsüyle Yaşamayı Öğreniyor	Klinik psikolog tarafından yazılan anlatıda Deniz adlı çocuk kahramanın birdenbire hayatlarına giren virüsü anlama çabası işlenir. Sevim Öğretmen, virüs hakkında bilgileri ve uygulanması önerilen etkinlikleri veren kişidir. Çocuklar uyulması gereken temizlik kuralları karşısında süper kahraman olarak tanımlanmıştır. Kitapta Arşdimet spirali üzerinden nefes egzersizi yapma, hissettiği duyguyu görsellerle ifade etme, hayalinde mutlu anlara gitme, kelebek kucaklaması yapma, duygumetre ile hissedilen duygu yoğunluğunu gösterme, rahat ve rahatsız hissedilen vücut bölgelerini resim üzerinde boyama, en kötü virüs görselini seçip onu çöpe atma etkinliklerine yer verilir. Çocuklara iki önemli telkin verilir: Olanlar benim suçum değil ve ben güvendedim. Anlatının sonunda doğal malzemelerden oluşan koronavirüs karşıtı sprey hazırlama ve mandala boyaması şeklinde iki etkinliğe yer verilerek çocuklardan yapmaları istenir. Kitap, çocuklara virüsü anlatmak üzerine bilgilendirici bir mahiyette kurgulanmıştır ve kurgunun devamında etkinliklere yer verilmiştir. Çocukların fiziksel ve psikolojik rahatlamalarına fırsat sunabilir.	Deniz özdeşim kurmaya uygun bir ana kahramandır. Sevim Öğretmen de onunla ilişkilendirilerek verilmiş bir yan kahramandır.	Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.
Terapötik İyileştirici Hikaye	Psikolog ve Emdr terapisti tarafından yazılmıştır. Kriz dönemlerinde iyileştirici özelliğinden faydalanılması için anlatılan mavi bir kedi ana kahramandır. Kedinin, ailesi ve arkadaşları ile çok mutlu bir yaşam sürerken evde kalma	Mavi kedi hikayede yer verilen metaforik ana kahramandır.	Dili sade ve anlaşılırdır.

		zorunluluğunu anlama çabası işlenir. Virüsün geçici olduğu, dünyadaki birçok kişinin işine ve okuluna gitmeye ara verdiği ve bunların “Sağlık Kuralı Oyunu” nun gereği olduğu, büyük temizlik bittiğinde her şeyin normale döneceği şeklinde aktarılmıştır. Sağlık koruma günleri bittiğinde onlara “Sağlık Avcısı Cesur Kedcikler” deneceği söylenir. Okul öncesi dönemde kullanılabilecek bir hikâyedir.		
Yavru Elly	Fil	Uzman klinik psikolog tarafından Covid-19 salgını döneminde 4 yaş ve üzeri çocuklara destek olmak için yazılan metaforik bir hikâyedir. Bir yaz mevsiminde havanın normalden daha fazla ısınmasıyla filler evleri olarak belledikleri ağaçların gölgesinden çıkamaz olurlar, bitkiler cılızlaşır ve kurur, büyük filler endişelidir, Elly ve arkadaşları ise ne olduğunu anlayamazlar. Sıcaktan zarar görmemeleri için gündüzleri ağaçlarının altından ayrılmama kararı alınır. Ne kadar süreceği belli olmayan kurallara uymak zorunda olan Elly nehre gitmeyi ve yakın arkadaşı Kanzi ile oynamayı çok özler. Çözüm olarak güzel anlarını düşünüp kendilerine sarılırlar ve ağaçların altında kalarak şarkı söylerler. Yaşlı bir fil sıcaklar yüzünden hastalanır ve bilge filler onu iyileştirmeye çalışırlar. Elly ise hastalanmamak için ne yapması gerektiğini bildiği için biraz rahattır. Günler sonra sıcaklığın düşmesi ile hayat normale döner ve kutlamalar yapılır. Elly kendini nasıl koruyacağını öğrendiği için bu süreçte kendiyile gurur duyar. Fillerin başına gelen bir olay üzerinden kurgulanan hikâye aracılığıyla çocuklara virüs döneminde kendilerini korumaları ve bu dönemin geçici olduğu iletileri verilir. Kitapta kurgunun yanında okuyuculara; güzel bir anı, anıyı düşünüp kelebek kucaklaması yapma ve endişelendiği şeyleri ailesi, arkadaşları ile paylaşma veya bilgileri bir gazeteci gibi not alıp ya da resimlerle poster hazırlayıp başkalarıyla paylaşma önerilmiştir.	Elly adlı fil ana kahramandır ve detaylı bir şekilde tanıtılmıştır. Kanzi ve ailesi de yan kahramanlardır.	Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.
Küçük Zebra'nın Canım Dansı		Sevgi dolu bir halde, kelebek kucaklaması yaparak mutlu şekilde yaşayan hayvanlar bir gün ormanda beliren sihirli boya ile karşılaşır. Boya dışardan diğer renkleri gibi görünse de gözle görünmeyen gizli bir renge sahiptir ve bu renk birbirine sarılan ormandaki canlılar için uygun değildir, onları hasta eder. Sihirli boyanın aradaki sevgi bağı kullanarak herkesi hasta ettiğini ilk fark eden Küçük Zebra olur. Biraz endişelenir ama masum olduğu da ortadadır. Su ve sabun sihirli boyanın zayıf noktasıdır, ayrıca tüm hayvanlar önlem için birbirinden uzak dururlar ve evlerinde kalırlar. Evdeyken arkadaşlarını çok özleyen Küçük Zebra onlara sarılmadan da sevgi bağı göstermek için bir dans bulur, müzik eşliğinde goril pıt pıtını yani kelebek sarılmasını yaparak dans eder. Hayvanlar karşılıklı dans ederek sarılmış gibi ve dirseklerini tokuşturarak öpüşmüş gibi olurlar. Canım dans adını verdikleri bu dans ile birbirlerini sihirli boyadan korurlar,	Ormanda yaşayan hayvan kahramanlar üzerinden anlatılan hikâyeye ek olarak dans şarkısının da hem metin hem müzik olarak paylaşılması özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklar için eğlenceli ve kaygıları azaltacak, unutturacak niteliktedir.	Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.

	güvenle sevip güçlenirler, evde kaldıkları günlerde bu dansla eğlenirler.		
Uykusundan Uyandırılan Ejder	Ejderler ağızlarından çıkan ateş ve dumanla (virüs ve semptomları) insanlara zarar verebilecek canlılar. Ejderler çoğu zaman mağaralarında uyurlar ama insanlar bazen farkında olmadan onları uyandırılmış. Uzun zamandır iyi bir uyku çektiği için çok enerjik ve güçlü (yayılma hızı) uyanan ejderler gördüğü insanları ateşle korkutur ve hasta eder. Ejderlerden korunmanın en kolay yolu güçlü ve sağlıklı olmaktır. İnsanlar güçlenip daha sağlıklı olunca ejderler güçsüzleşir ve mağaralarına uyumaya dönerler. Yaşlı olanlar ejder ateşlerinden hızlı kaçamadıkları için daha kolay hasta olurlar. Ejderin ateşinden hasta olmak için onu görmeye gerek yokmuş. Hasta olan birinden ateş diğerine kolayca geçmiştir. Bir gün ejderlerin ateşi insanları hasta etmeye başlayınca insanlar da onlarla savaşmaya karar vermiş. Temizlik kurallarına uymak, kelebek sarılması yapmak, güzel anıları düşünmek, birlikte hareket edip evde kalmak, sağlıklı beslenmek ve spor yapmak, güvenli mesafeler koyarak çalışmak gibi önlemler almışlar. İnsanlar karşısında yorulan ejder, yenik düşerek mağarasına geri dönmüş. İnsanların içlerinden çıkan sevgi dolu nefes ejderin ateşini söndürmüştür. Kitapta birlikte hareket etmenin önemi üzerinde durulmuştur. Masalın sonunda okuyucu barış, huzur ve sağlık dolu bir dünya hayali kurması için güdülenir.	Virüsün ejderha şeklinde yansıtıldığı masalda virüsün nasıl buluştuğu ve virüsle mücadele yolları ana kahraman üzerinden yer verilmiştir.	Masal dili olan “miş’li geçmiş zaman” anlatımı kullanılmıştır. Anlatılanlar anlaşılır niteliktedir.
Colly İyileşiyor	Covid-19 salgınında hastalığa yakalanan 4 yaş ve üzeri çocuklar için klinik psikolog tarafından yazılan metaforik bir hikâyedir. Bir koala ailesi ormanda çıkan yangından etkilenirler. Her yer çok ısınır ve dumandan etkilenerek öksürürler, güvenli yer olan hastaneye kaldırılırlar. Hastanede ailesinden ayrı kalan Colly biraz endişelene de ailesinin telkinleri, onun gibi başka hasta çocukların varlığı ve hemşirelerin ilgisi ile süreci atlattır. Biraz iyileşince nefes egzersizleri yapar, güzel anlarını hatırlar ve kendini daha mutlu hisseder. Hastaneden çıkıp evine dönünce ağaçların tamamen yandığını görünce çok üzülür ama aylar sonra ağaçlar tekrar büyür, diğer hasta hayvanlar da iyileşip geri dönerler ve hep birlikte kutlama yaparlar. Colly adlı kahraman nefes egzersizleri yaparken aynı şey okuyucuya da önerilir, diyagram nefesi alma tarif edilir. Hikâyede genel olarak zorlukları aşip güçlü olma iletisi aktarılmıştır.	Evin en küçük bireyi olan koala Colly, çocuk okurlar için özdeşim kurmaya uygun bir ana kahramandır.	Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.
Küçük Tavşan Mona	Duyguların değişken olduğu ve duyguları ifade etmenin önemini anlatmak amacıyla 6-9 yaşındaki çocuklar için bir psikolog tarafından yazılmıştır. Diğer ormanlardan haber getiren bir kuş olan Koko, diğer ormanlarda uzun zamandır devam eden bir fırtına olduğunu ve hayvanların evlerinden çıkamadıklarını söyler. En yaşlı ve bilge tavşan olan Alfi, fırtına kendi ormanlarına da gelmeden önlem almalarını ister. Yavru tavşan	Tavşan Mona ana kahramandır ve özdeşim kurmaya uygundur. Mona’nın ailesi ve ormandaki diğer hayvanlar da yan kahraman olarak kitapta yer	Duyguların değişken olduğu ve duyguları ifade etmenin önemi üzerine anlaşılır bir dille yazılmış bir anlatıdır. Virüs sürecinde duygularını ifade

	Mona okuldan gelince olanları öğrenir, annesi evde kalma hazırlıkları yaparken Mona arkadaşlarıyla görüşemeyeceği için üzülür, kafası karışır ve o akşam zor uyur. İlk günler evde güzel geçerken sonraki günlerde Mona sıkılmaya başlar, anne babasının kavgalarından da etkilenir, kendini gergin, öfkeli ve sıkılmış hisseder. Mona güneşi ve temiz havayı özler, ne zaman dışarı çıkabileceğini sorduğunda annesi ona bağırır ve Mona çok üzülür, karnında bir ağırlık hisseder ve sadece onun gördüğü mavi bir ışık belirir. Rüyasında bilge tavşan Alfi ondan hissettiklerini annesine söylemesini ister. Sabah uyanınca hislerini annesine anlatan Mona rahatlar, karnındaki ağırlık ve mavi ışık da kaybolur. Evde herkes hislerini rahatça ve anında söyleyince dışardaki fırtınanın gürültüsünü de daha az duymaya başlarlar. Fırtınanın bittiği haberini alınca tüm hayvanlar dışarı çıkar ve kutlama yaparlar. Mona şimdi de sarı ışık hisseder, çok mutludur, ışığın renginin değişebileceğini görmüştür.	bulmuşlardır. Tavşan Mona bir çocuğu temsil ederken diğer hayvanlar da adeta toplumun temsilidir.	edemeyen çocuklar için kullanılabilir niteliktedir.
Merhaba Ben Corona!	Hikâye ana kahraman olan corona virüsün ağzından anlatılır. Bütün dünyayı gezip herkesi tanımak isteyen virüs herkesi sever fakat insanları hasta ettiği için kimse onu sevmez. Virüs çocuklara bulaşmamak için onların evde kalmalarını ve temizliğe dikkat etmelerini söyler. Kendisinden korkuyorlarsa bunu aileleriyle paylaşmalarını, ailelerin onları koruyacağını, doktorların da onu yok etmek için çalıştıklarını söyler. Kitapta virüsün anlattıkları bittikten sonra çocukların bu dönemi rahat atlatabilmelerini sağlayacak olan onlara yönelik etkinlikleri yer vermesi ile de durum pekiştirilir. Etkinlikler şöyledir: Verilen halkaların içini boyayarak virüsü ilk duyduğunda hissettiklerini ifade etme, virüs hakkındaki düşüncelerini, sorularını, korkularını, kızgınlıklarını yazarak ifade etme, virüsü resmetme, korku-kızgınlık-üzüntü anları için ilk yardım çantası hazırlama, onu mutlu eden şeyleri düşünme ve yazma.	Virüs ana kahramandır. Virüsün kişileştirilerek ve çocuk bakışına uygun şekilde anlatılması çocukların duygularını ifade etmesini kolaylaştıracak niteliktedir.	Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.
Merhaba! Ben Bir Virüsüm	Seyahat etmeye bayılan, elden ele dolaşan virüsün kendini tanıttığından oluşan bir anlatıdır. Çocukların virüsle ilgili hissettiklerini ifade etmeleri için işaretleyebilecekleri ve resim çizebilecekleri alanlar bırakılmıştır. Virüs haberleri izleyen ailelerin gergin olmasını anlamlandıramayan çocuklar için hastalığın temel belirtileri korkutucu olmayacak şekilde açıklanır ve tıpkı düşüp dizinin yaralanması gibi bu hastalığın da geçici olduğu örneklenir. Elleri yıkamanın ve temiz tutmanın önemi vurgulanırken aşı çalışmalarının devam ettiği bilgisi de verilmiştir.	Virüs ana kahramandır.	Özellikle okul öncesi dönemindeki çocuklar için uygun olabilecek yalın ve açıklayıcı bir anlatıma sahiptir. Çocukta virüs kaynaklı oluşan korkuların üstesinden gelinmesi amaçlanarak yazılmıştır.
Güle Güle Korona	Klinik psikolog tarafından yazılan anlatının ana kahraman Korona virüstür ve kendi ülkesinde	Virüs ana kahramandır.	Dil ve anlatımı sade ve

	yaşayan bu minicik virüs merak ettiği diğer ülkelere doğru yolculuğa çıkar. Virüs rahatça gezerken temas ettiği insanlar hastalanır, Korona artık tüm dünya tarafından tanınır. Ayşe'nin evinde de Korona konuşulur ve Ayşe ve ailesi evden çıkamazlar. Ayşe'nin önce kafası karışır, sonra korkar sonra ise bu duyguyla baş etmek için göremediği virüsü komik halde resmeder. Çizdiği resme bakarak kahkaha atar ve rahatlar. Huzurlu olduğu bir yeri düşünerek güvenli yer çalışması yapar, kalbinden çıkan hayali sihirli bir iple sevdikleri ile bağını koparmaz. Korona için bir şarkı yazar ve yüksek sesle söyler. Şarkıyı duyan Korona insanları kaygılandırdığı için üzülür ve özlediği ülkesine geri döner. Gözle görülmediği için çocuklar için anlamsızlaşan virüs somut hale getirilmiş ve virüsün oluşturduğu olumsuz duygularla baş etme yolları (komikçe resmetme, güvenli yer çalışması, şarkı yazma) verilmiştir.		anlaşılırdır.
'Korona' Çocuklara Yönelik Afacan Bir Virüs Hikayesi	Çocukları kaygılandırmadan ve korkutmadan onlara koronavirüsü anlatıp onları bilgilendirmeyi amaçlayan hikâyenin ana kahramanı ve aynı zamanda anlatıcısı koronavirüstür. Kendini tanıtan, insanlara nasıl bulaştığını anlatan virüs, ayağını kaydıran tek şeyin sabun olduğunu söyler. Kitapta okulunu ve arkadaşlarını özleyen çocuklara lego saati, kitap okuma saati, resim yapma saati vb. evde zaman geçirme önerilerinde bulunur. Kendini güvenli alanda hayal etme, mutlu gözlük oyunu (olaylara iyi yönünden bakma ve virüs sayesinde aile ile güzel vakit geçirme vb.) ve koronavirüsü komikleştirerek çizme etkinliklerine de yer verilmiştir.	Koronavirüsün ana kahraman olması, sevimli resmedilmesi ve çocuklara kendini tanıtmaya virüs korkusunu azaltmada etkili olabileceği niteliktedir.	Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.
Meraklı Çocuklar için Bir Rehber- Corona Virus!	Korona virüsün ortaya çıkışı, belirtileri, etkileri, bulaşma yolları ve korunma yolları hakkında bilgi veren bir kitapçık olarak hazırlanmıştır. Virüs tüm dünyada popüler bir yıldız gibi yansıtılarak çocuk algısına uygun halde sunulmuştur.	Virüs ana kahramandır.	Kurgusal bir tarafı olmamakla birlikte korona virüs ile ilgileri içeren rehber bir kitaptır. Çocukları korkutmadan ve yalın bir dille bilgiler verilmiştir.
Corona Döneminde Kaynaklarım	Klinik psikolog tarafından hazırlanan kitapçık corona virüsü salgın döneminde çocukları ve ebeveynleri desteklemek adına çeşitli Emdr kaynak çalışmalarının uygulanmasına yönelik yazılmıştır. Kitapçığın sol tarafı çocuklar, sağ tarafı ise ebeveynler için tasarlanmıştır. Aynı anda hem çocuk bakışının görülmesi hem de ebeveynlerin yapması gereken notların verilmesi pedagojik açıdan yararlıdır. Kitapçıkta virüs ile ilgili bilgiler değil, virüsün psikolojik olumsuzluklarını, izlerini silmeye ve çocuğu rahatlatmaya yönelik etkinlikler vardır. Bu etkinlikler şunlardır: çocuğa cesaret vermek için bir kaynak oluşturmayı amaçlayan güç bilekliği hazırlamak, olumsuz duygularla baş edebilmesi için kendini bir kahraman gibi hayal edip virüsü yendiği anı resmetmek, corona virüsü	Kahraman yoktur.	Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.

	somutlamak ve basitleştirmek için onu komik bir halde resmetmek, müzik içerebilecek bazı rahatlatıcı uygulamalar (bateri çalmak, marakas sallamak, yürüyüş yapmak, boyamak, kelebek sarılması) yapmak, belirsizliğin oluşturduğu korkuyu ortadan kaldırmak için televizyonda zorlayıcı olduğunu hissettiği yayınların sesini hayali sihirli kumandasıyla kısmayı öğretmek, yoga-meditasyon-bilinçli farkındalık gibi etkinliklerle rahatlatmak, corona virüse mektup yazarak duygularını somutlamak ve dışa vurmak, herhangi bir oyun içinde corona virüs ile yüzleşmek, hayalinde güvenli ve huzurlu olduğu yere gitmek.		
Koronavirüs-Çocuklar için Koronavirüs Kitabı	Kitapta koronavirüsün ne olduğu, nasıl bulaştığı, bulaştığında neler olduğu, tedavisi, toplumdaki iş ve çalışma sahalarına etkisi, evde kalma zorunluluğu, virüsten korunmak için yapılması gerekenler, evde zaman geçirmek için yapılabilecekler hakkında bilgi verilmiş ve kesin tarihi bilinmese de bu dönemin sona erip her şeyin normale döneceği umudu aktarılmıştır. Virüsün yayılımının engellenmesini evde kalarak tüm insanların birlikte başaracağı vurgulanmıştır.	Kahraman yoktur.	Bilgilendirme amaçlı hazırlanmış bir rehber kitap niteliğindedir. Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.
Benim Pandemi Hikâyem	Çocukların ruh sağlığı için yapılandırılmış bir etkinlik kitabı olan çalışmada; Covid-19 salgını sonrasında çocuğun yaşadığı travmaları, kayıplarını resmederek veya yazarak psikolojik rahatlatma amaçlanır. Kitabın kötü anılar ile korkuların aşılmasında; çocuklar, ergenler, aileler, ebeveynler, bakım verenler, öğretmenler ve uzmanlara yardımcı olması için kullanılması amaçlanmıştır. Farklı yaş gruplarına göre (3 yaş ve öncesinden 11 yaş ve sonrasına kadar) kitabın nasıl kullanılabileceği hakkında bilgi verilmiştir. Kitap bir boyama kitabı gibi kullanıma uygunluğunun yanı sıra daha çok çocukların duygu ve düşüncelerini yazarak ifade etmelerine ve kendi hikâyelerini oluşturmalarına imkân sunar. Kitapta ayrıca pandeminin yaygın olduğu zamanlarda güvenlik bilinci oluşturmaya dönük bilgilere, 11 soruluk pandemi testine, tıbbî bilgiler bölümüne ve çocuğun yardıma ihtiyacı olup olmadığına karar vermek amaçlı puanlama içeren bir akıl sağlığı kontrol listesine yer verilmiştir. Psikolojik sağlamlığı kontrol ve destekleyici amaçla kullanılabilecek bir kitaptır.	Kahraman yoktur.	Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.
Sağlık Çalışanları Aile ve Çocukları için Bir Emdr Destek Hikâyesi	Bir psikolog tarafından kaleme alınan kitap yaşanan salgın döneminde sağlık çalışanlarına gösterdikleri özveriden ötürü bir teşekkür mahiyetinde sunulmuştur. Süper kahramanlar olarak nitelendirilen sağlık çalışanları anne babalara ailelerindeki değişikliklere çocuklarını adapte edebilmeyi kolaylaştırmak amacıyla hazırlanan bir kitapçıktır. Bir aile hikâyesi içerisinde anlatılan Emdr rahatlatma teknikleri ve geçiş ritüelleri, hem çocuk hem ebeveynler için uygulama pratikleri içermektedir. Hikâyede virüsten korunmada kontrol edebildiklerimiz ve edemediklerimiz vurgulanarak kaygı durumu	Kahraman yoktur.	Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.

	azaltılmaya, duygu durumu dengelenmeye çalışılmıştır. Önerilen uygulamalar şunlardır: en sevdiği hayvanı resmetmek ve üzerine çocuğun özel güçlerini yazmak, güvenli yer çalışması, kelebek kanatları çalışması. Sağlık çalışanlarının virüs bulaştırma korkusuyla çocuklarına sarılamaması açıklanmış bunun yerine birbirlerine sevgilerini gösterebilecekleri özel dans ve hareketler örneklenmiştir. Diğer kitaplardan farklı olarak özellikle sağlık çalışanı ebeveynlere yönelmiştir. Emdr etkinlikleri öne çıkar.		
Çocuklara Mektup Var!	Bir pedagog tarafından kaleme alınan anlatıda çocukların nedenini bilmedikleri bir şey yüzünden yapmak istediklerini yapamayışı anlatılır. Karnı ağrıyan çocuk, sorularına yanıt buldukça rahatlar. Evde ve güvende kalmanın önemi, temizlik kurallarına uymak ve iyi beslenmek gerektiği bilgileri doğrudan aktarılmıştır.	Kahraman yoktur.	Sade bir dille evde kalmanın nedenlerini açıklayan küçük bir koronavirüs rehberi mahiyetinde hazırlanmıştır.
Hayat Bir Makara	Salgın döneminde 5 yaş ve üzeri çocukların duygularını anlamak ve onlara destek olmak için bir psikolog tarafından yazılmıştır. Hayat bir makaraya benzetilmiştir, makaradaki ipler bazen karışır bazen de güve kelebekleri yüzünden zayıflar, incelir. Yapılması gereken ipin dokusunu tanıyıp ona göre hareket etmektir, güve kelebeklerinin ömrünün kısa olduğu da hatırlatılır. Zorlukların geçici olduğu vurgulanmıştır.	Kahraman yoktur.	Hayatın karmaşık yapısı somutlama yapılarak sade bir dille çocuklara açıklanmıştır.
Mundi Özel Çocuklara Korona Virüs'ü Anlatıyor- İnatçı Ahtapot	Uzman bir psikolog tarafından yazılan anlatı, 2 Nisan Dünya Otizm Farkındalık Günü'nde özel çocuklara virüs döneminde öz bakım becerisini kazandırmak amaçlı yazılmıştır. Korona virüs ellerini sürekli insanlara uzatan bir ahtapota benzetilmiştir, Mundi adlı çocuğun sekiz kollu ahtapotu ellerini yıkarken onu izler. Temiz elleri görünce ise kollarını içeri sokar. Temizlik Tekerlemesi adı altında sekiz adımlık el yıkama uygulaması verilmiştir. Okuyuculara aileleriyle birlikte kendi ahtapotlarını tasarlamaları önerilmiştir. El temizliğini eğlenceli hale getirmek için uygulanabilir bir çalışmadır.	Latince dünya anlamına gelen “Mundi” ana kahramanın adıdır ve çocuklara kuralları Mundi anlatır.	Dil ve anlatımı sade ve anlaşılırdır.

Konu-iletiler-kurgu bakımından değerlendirildiğinde; elektronik ortamda yayımlanan kitaplardan 14 tanesinin kurgu odaklı yazıldığı görülmüştür. Bu kitaplar şunlardır: *Benim Kahramanım Sensin: Covid-19 ile Savaşan Çocuklar*, *Mili ve Korona Virüsü*, *Ali'nin Korona Virüs Kitabı*, *Deniz Korona Virüsüyle Yaşamayı Öğreniyor*, *Terapötik İyileştirici Hikaye*, *Yavru Fil Elly*, *Küçük Zebra'nın Canım Dansı*, *Uykusundan Uyandırılan Ejder*, *Colly İyileşiyor*, *Küçük Tavşan Mona*, *Merhaba Ben Corona!*, *Merhaba! Ben Bir Virüsüm*, *Güle Güle Korona*, *'Korona' Çocuklara Yönelik Afacan Bir Virüs Hikayesi*. Kurgudan bağımsız olarak ve doğrudan bilgi vermek amacıyla yazılan kitap sayısı ise 8'dir. Bu kitaplar: *Meraklı Çocuklar için Bir Rehber-Corona Virus!*, *Corona Döneminde Kaynaklarımız*, *Koronavirüs- Çocuklar için Koronavirüs Kitabı*, *Benim Pandemi Hikâyem*, *Sağlık Çalışanları Aile ve Çocukları için Bir Emdr Destek Hikayesi*, *Çocuklara Mektup Var!*, *Hayat Bir Makara*, *Mundi Özel Çocuklara Korona Virüs'ü Anlatıyor- İnatçı Ahtapot*. İster kurgu içinde ister ise bir kurgu oluşturulmadan yazılsın tüm kitapların çocuklara virüse karşı güven aşılama hedeflediği görülmüştür. Virüs bir problem olarak ele alınmış ve çocukların bu konuda cesaretlenmesi ve bilgilendirilmesi için destek sunulmuştur. “Endişe, suçluluk duygusu, öfke, travma sonrası reaksiyonları, bazı depresyon çeşitleri, fobi ve yas gibi rahatsızlık veren semptomların azaltılmasında kullanılan Emdr, Türkçe açılımıyla Göz Hareketleriyle Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme anlamına gelir ve

güçlü bir psikoterapi yaklaşımıdır.” (EMDR Derneği, 2020). İnternet ortamında yayımlanan kitaplarının çoğunun klinik psikologlar tarafından yazılması ve Emdr etkinliklerine yer vererek iyileştirici, rahatlatıcı bir amaçla hazırlanmaları dikkat çekicidir. İncelenen kitaplarda en çok yer verilen rahatlama etkinlikleri kelebek sarılması, mutlu anı ve güvenli alan hayal etmedir.

Kahramanlar bakımından değerlendirildiğinde; kurgu odaklı yazılan kitaplarda genel olarak çocuk okuyucunun özdeşim kurabileceği çocuk kahramanlara ve sevimli hayvanlara yer verildiği görülür. Covid-19 virüsünün ana kahraman olduğu kitaplar da vardır ve özellikle somut işlemler döneminde olup virüs kavramını anlamlandırmayan okuyucular için kullanılacak eserlerdir. Kurgu barındırmayan kitaplarda kahramanlara da yer verilmemiştir.

Dil-anlatım-üslup bakımından değerlendirildiğinde; kitapların sade bir dille yazıldığı görülmüştür. Kelime dağarcığına katkı sağlamayı amaç edinen kitap olmamakla birlikte çoğunlukla kitapların bilgilendirici nitelikte yazıldıkları belirlenmiştir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını sürecinde önlem olarak okulların kapanması okul çağındaki çocukları etkileyen bir durum olmuştur. Arkadaşlarıyla görüşmemek ve tüm günlerini evde geçirmek zorunda kalan çocuklar bu değişikliğin yanı sıra bilmedikleri bir hastalıkla karşı karşıya kalmanın endişesini de yaşamışlardır. “5-7 yaş aralığında çocuklarda kaygıyı en çok arttırabilecek şeylerden birisi belirsizliktir. Belirsizlik olduğunda çocuklar boşlukları kendi zihninde olabilecek en kötü senaryolarla doldurabilir. Bu nedenle küçük çocuklara aynı şeyleri defalarca tekrarlamak gerekebilir. 8-10 yaş aralığında ise çocukla konuşmak için ortam sağlamak önemlidir.” (Gürel, Alemdar, Arslan, Uğar, Beyazoğlu-Karakaya, Kara & Baş, 2020: 5-6). Okul öncesi dönemde soyut düşünme beceri gelişmediği için salgının anlatımı da zorlaşacaktır. Bu dönemde virüsün oyunlaştırılarak somut hale getirilmesi yararlı olabilir. Çocuklar, ileri yaşlarda salgın kavramını anlamakla beraber olumsuz haberlere sürekli maruz kalması sebebiyle kaygı düzeylerini artırabilir ve olumsuz düşüncelere yönelebilirler. Bu bağlamda çalışmada incelen ve virüs ile ilgili bilgi aktarımı yapan kitapların varlığı sevindiricidir. Çalışmada incelenen kitapların okul öncesi ve ilkökul çağındaki (3-11 yaş) çocuklar için uygun olduğu söylenebilir. Ebeveynler bu eserlerden yararlanarak virüsü çocuklarına daha rahat açıklayabilirler ve virüs üzerine çocukları ile konuşup korku, kaygı vb. olumsuz duygularla baş etmelerine yardımcı olabilirler.

Çocukların, kendilerini rahatlatma aracı olarak medyadan yardım aldıklarını vurgulayan Pembecioğlu (2020, s.99); Türkiye bağlamında, bilgisayar ve internetin kendisini rahatlattığını düşünen çocukların oranının %48’e, televizyon veya videoların kendisini rahatlattığını ifade edenlerin oranının ise %54’e ulaştığını belirtir ve çocukların seçimlerinin genellikle dijital medyadan yana olduğunu, genç neslin dinamik yapısı ve tercihlere değer vermesi nedeniyle istenildiğinde işlevselleşen bir medyayı tercih ettiğini belirtir. Tarihin çeşitli dönemlerinde görülen salgın hastalıkların edebiyat alanında işlendiğini belirten Çetin (2020), kovid-19 virüsünden kaynaklanan salgının edebiyata yansıma biçimini şiir ve şiirimsi manzum ürün örnekleri üzerinden değerlendirdiği çalışmasında elektronik ortamda yayılan ve geniş bir okuyucu kitlesine ulaşan bir “korona edebiyatı” oluştuğunu açıklar. Bu çalışmada da çocuk edebiyatında korona virüsün izleri ve yer edinişi değerlendirilirken elektronik ortamda çocuklar için hazırlanan dijital hikâyelerin varlığı (nicelik olarak basılı olanların üç katı oranında), bazılarının video olarak sunulması ve seslendirilmelerinin yapılması da bu anlamda dikkat çekici bir sonuç olmuştur.

Çalışmada incelenen kitaplardan 15 tanesi kurgu içerisinde işlenirken 14 tanesi rehber kitap mahiyetinde bilgi aktarmak amacıyla hazırlanmıştır. Nas (2004, s.80-81) çocuk kitaplarının öğüt verici ve doğrudan bilgi verici olmaması gerektiğini, bilginin metnin içine yerleştirilmiş şekilde verilebileceğini belirtir. Yaşanan salgın döneminin bilimsel yönü ve belki de birdenbire gelişmiş olması çocuklar için doğrudan bilgi içeren kitapların yazılmasını da gündeme getirmiştir. Covid-19 günlerinde dijital ortamlarda çocukları bilinçlendirmek amacıyla birçok eser hazırlandığı görülmüştür. Basılı olarak yayımlanan 7 kitaptan sadece 1 tanesi kurgu içinde yazılmış, diğerleri doğrudan bilgi verecek şekilde yazılmıştır. İnternet ortamında yayımlanan kitaplardan ise 14 tanesi kurgu içinde

sunulmuştur. Kurgu içeren kitaplar içinde 4 tanesinde korona virüs ana kahramandır ve kendini tanıtır. 8 kitap ise doğrudan bilgi verecek şekilde tasarlanmıştır. Kitapların çoğunda el yıkama ve dirseğe hapşırma, öksürürken ağız kapama vb. temizlik uyarılarına yer verilmiştir. Bilim adamlarının önerdiği gibi maske takmanın, sosyal mesafeyi korumanın ve evde kalmanın virüsün yayılmaması için gerekli olduğu belirtilmiştir. Gerçeğe uygun şekilde salgın döneminde yaşananlara ve dikkat edilmesi gerekenlere yer verilmiştir. Çocukların virüs karşısında çaresiz olmadıkları ve toplum bilinciyle birlikte hareket edilmesi gerektiği iletileri aktarılmıştır.

Psikologlar tarafından yazılmış kitaplar aracılığıyla çocuklar rahatlatılmaya çalışılmıştır. Bu kitapların bazılarının metaforik hikâyeler şeklinde bazılarının ise rehber kitapçık şeklinde hazırlandığı görülmüştür. Salgın döneminde yaşanan duygu durumundaki bozuklukların normal olduğu ve duyguların değişken olduğu açıklandıktan sonra duyguları ifade etmenin önemi vurgulanmış, buna dönük örnekler yer verilmiştir. Kitaplarda bilgi ölçmeye ve pekiştirmeye yönelik testler, resim çizme-boyama çalışmaları, yazma etkinlikleri, parmak kukla oyunu gibi eğitsel etkinliklerin yanı sıra dans etme, kelebek kucaklaması yapma, mutlu bir anı veya güvenli alan/yer hayal etme, nefes egzersizleri gibi psikolojik sağlamlığı artırıcı uygulamalara da yer verilmiştir. Erdal (2008), temizlik temasını işleyen okul öncesi kitaplarını incelediği çalışmasında kitapların çocuk kitaplarında bulunması gereken özelliklere uygun olarak genellikle olumlu sonlandığını belirlemiştir. Araştırmacıya göre; çoğu kitapta temizlik alışkanlığı bir olay örgüsü etrafında anlatılırken, bazılarında öğretici bir yaklaşım göze çarpmaktadır. Araştırmacının tespitleri bu çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir. Bu çalışmada da kurgu odaklı ve bilgilendirme amaçlı yazılan kitaplar vardır ve hepsi olumlu sonlandırılmıştır. Oğuz Güner (2020, s.19) araştırmasında hikâye içinde kullanılan metafor ve karakterler çocuğun iletişime geçme fırsatını oluşturarak projektif bir yöntem haline geçtiğini belirtir. Araştırmacıya göre; terapötik özellikler probleme, geliştirilecek becerinin amacına, beklenen sonuçlara göre uygun metafor ve hikâye seçimiyle gerçekleşir. Okuyamayan çocuklar için ise hikâyeler özel teknikler kullanılarak okunur ve analiz edilir. Bu çalışmada klinik psikologlar tarafından yazılan metaforik ve terapötik hikâyeler de benzer amaçla kullanılabilir. Hikâyelerin ebeveynlerle okunmaya uygun oluşu ve bazılarının seslendirilmiş hallerinin olması da anlamlıdır.

Basılı olarak yayımlanan 2 kitapta ve elektronik ortamda yayımlanan 5 kitapta olmak üzere toplam 7 kitapta kahraman bulunmamaktadır, anlatılar doğrudan bilgilendirme amaçlı yazılmış ve kahraman olmadan sunulmuştur. Geriye kalan 22 kitapta ise çocuklar için uygun kahramanlar tasarlanmıştır. Anlatılanlar özdeşim kurmaya uygun kahramanlarla veya görsellerle desteklenmiş, kavramlar çoğunlukla somut işlemler dönemi için basitleştirilmiştir. Kahramanların güçlü ve zayıf yönlerine yer verilerek inandırıcı kılınmaları sağlanmıştır. Yan kahramanlar da ana kahramanları destekleyici ve açıklayıcı olarak kurgulanmıştır. Kitaplarda ayrıca virüse yakalananlar üzerinden örnekler verilerek okuyucunun empati kurması amaçlanmıştır. Virüsün ortaya çıkmasıyla yetişkinlerin endişeli bir hal alışı ve çocukların bunu anlamlandıramayışı işlenmiştir. Çocuklara ailelerin endişeli davranışları açıklanmaya çalışılmış ve çocuklardan bu süreçte ailelerine destek olmaları istenmiştir. Hatta bazı kitaplarda çocuklar virüsle savaşan bir kahraman olarak gösterilmiş ve cesaret duygusu artırılmaya çalışılmıştır. Salgın sürecinde en büyük özveriye gösteren sağlık çalışanları ve bilim insanları da kitapta kahraman olarak gösterilmiş ve Covid-19 için aşı çalışmalarına devam ettikleri belirtilmiştir.

İncelenen kitapların hepsinde dil ve anlatım özellikleri anlaşılır niteliktedir. Kitapların birçoğu bilgilendirici metinler olarak yazılmıştır. Dil gelişimi açısından bakıldığında; virüsle hayatımıza giren kelimeler de bazı kitaplarda açıklanarak verilmiş, okuyucunun terimleri anlaması ve kelime dağarcığının zenginleşmesi amaçlanmıştır. Bu duruma özellikle basılı kitaplarda yer verildiği görülmüş, elektronik ortamda yayımlanan kitaplarda böyle bir yaklaşıma rastlanmamıştır.

Sonuç olarak; içerik özellikleri ve salgınının izlerini taşımaları bakımından çalışmada incelenen kitapların Covid-19 salgınına çocuklara anlatmak için birer araç olarak kullanılabilmesi görülmüştür. Virüs ile ilgili bilim insanlarının önerdiği birçok uygulama ve açıklamaya kitaplarda yer verilmiştir. Çocuk kitapları, çocuklarına virüsü nasıl anlatacağını bilemeyen ebeveynler için birer rehber görevi görecektir. Kitaplarda çocukları sakinleştirmek, rahatlatmak için önerilen etkinlikler de kolaylıkla uygulanabilecek niteliktedir.

KAYNAKLAR

- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Çetin, İ. (2020). Elektronik ortamda kovid-19 salgın edebiyatı (şiir örneği). *Avrasya Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-18.
- Ercan, E. S., Rodopman-Arman, A., Inal-Emiroğlu, N., Öztop, D.B., Yalçın, Ö. (2020). Türkiye çocuk ve genç psikiyatrisi derneği covid-19 (korona) virüs salgını sırasında aile, çocuk ve ergenlere yönelik psikososyal ve ruhsal destek rehberi. <https://www.Ankara.Edu.Tr/Wp-Content/Uploads/Sites/6/2020/03/Cogepdercovid-19rehberi30mart2020.Pdf.Pdf> adresinden 23.11.2020 tarihinde edinilmiştir.
- Erdal, K. (2008). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarında temizlik. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Xxi (2), 339-356.
- Emdr Derneği (2020). Emdr nedir?. <https://www.Emdr-Tr.Org/Akordiyon/Emdr-Nedir/> adresinden 25.11.2020 tarihinde edinilmiştir.
- Göl-Güven, M., Şeker, V., Erbil, F., Özgünlü, M., Alvan, G. ve Uzunkök, B. (2020). Covid-19 pandemisinin aile yaşantısına yansımaları (covid-19 aile) rapor-2. <https://img1.wsimg.com/blobby/go/7cc36312-26f1-4303-a5b4-0d1598c91028/covid-19%20aile%20rapor%202%20-0001.Pdf> adresinden 25.11.2020 tarihinde edinilmiştir.
- Gürel, T., Alemdar, C., Arslan, S., Uğar, S., Beyazoğlu-Karakaya, F., Kara, Ö., Baş, C. E. (2020). *Pandemi sürecinde çocuk, ergen ve ailelere yönelik psikolojik destek el kitabı*. Özel İzmir Sağlık ve Eğitim Vakfı İlköğretim Kurumları. <https://Drive.Google.Com/File/D/15hvh1zsvewj5rapbrw6silux2aqhidir/View> adresinden 18.11.2020 tarihinde edinilmiştir.
- Karatay, H. (2012). Çocuk edebiyatı metinlerinde bulunması gereken özellikler. *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı içinde* (Ed. Tacettin Şimşek). Ankara: Grafiker Yayınları.
- MEB (2020). *Salgın hastalık dönemlerinde psikolojik sağlamlığımızı korumak-aileler için çocuklara yardım rehberi*. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. https://Orgm.Meb.Gov.Tr/Meb_Iys_Dosyalar/2020_03/21161548_Brosur_Cocuk_Son.Pdf adresinden 18.09.2020 tarihinde edinilmiştir.
- Merriam S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev.Ed.: Selahattin Turan). Ankara: Nobel.
- Nas, R. (2004). *Örneklerle çocuk edebiyatı*. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Oğuz Güner, Y. (2020). Kronik hasta çocuklarda terapötik hikayenin kullanımı. *Ibad Fen Bilimleri Dergisi*, (3) Bahar, 19-33.
- Pembecioğlu, N. (2020). Covid-19 - medya okuryazarlığı ve çocuklar üzerine etkileri. *Çocuk ve Medeniyet*, 5 (9), 73-112.
- Sever, S. (1995). Çocuk kitaplarında bulunması gereken yapısal ve eğitsel özellikler. *Abece*, 107, 14-15.
- Suntekin, C. (2020). Karantinada çocuklarla evde olan yetişkinler için mini kılavuz. https://Bianet.Org/System/Uploads/1/Files/Attachments/000/002/947/Original/Karant%C4%B0nada_%C3%87ocuklarla_Evde_Olan_Yet%C4%B0%C5%9ek%C4%B0nler_%C4%B0%C3%87%C4%B0n_Kilavuz_%281%29.Pdf?1585732460 adresinden 18.09.2020 tarihinde edinilmiştir.
- Szeremy, Y. (2018). *Sağlık temasını içeren türkçe ve yabancı dillerdeki çocuk kitaplarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Şirin, M.R. (1994). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Yalçın, A. & Aytas, G. (2003). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A. & Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

During the Covid-19 pandemic, which progressed in obscurity and affected the whole world, people of all ages experienced anxiety, but this unease was replaced by the need to understand the process and normalize over time. Although adults tried not to reflect their concerns to their children, the severity of the pandemic has made this situation difficult. As with many issues, children tended to adapt more

quickly to what to do during the pandemic period, but the biggest problem was how to transfer the fight against the epidemic to children. In explaining the pandemic to children, Suntekin (2020) recommends telling children that the coronavirus resembles a germ that is too small to be visible to the eye, and that the world takes precautions because it is rapidly transmitted from person to person and is difficult to heal. She also told children that they could protect themselves from this pandemic, by washing their hands with water and soap and take care of their personal cleaning; emphasizes the necessity of explaining that they can fight diseases by feeding well and sleeping well. Each piece of literature gives a message to the people it appeals to. To share feelings and thoughts, the authors reveal it in their own form of expression and in various ways (Yalçın & Aytaş, 2003, s.45). As with many topics, it is possible to benefit from children's books in children's literature products in health education; Especially at an early age, trying to express difficult-to-understand topics for the child through picture books will be both an entertaining and educational method for children (Szeremy, 2018, s.103). Children's books are works that manage to speak to the world of children and raise children's awareness in fiction. The preparation of children's books, which will not have negative effects on children's psychology during the pandemic period and will guide them, has been quite useful. In this study, it is aimed to identify and evaluate the books written in order to tell children about the Covid-19 pandemic and to raise awareness about the outbreak. As a result of the literature review, a total of 29 books published in print and shared electronically in order to tell children about the Covid-19 pandemic were identified. The 29 books identified make up the working material of this research. 7 of the books are presented in print and 22 are presented electronically. Most of the books included warnings of hand washing, sneezing on the elbow and closing the mouth when coughing, etc. It has been noted that wearing a mask, maintaining social distancing and staying at home, as scientists recommend, is necessary to prevent the spread of the virus. In accordance with the truth, what happened during the pandemic period and what should be considered are included. Messages have been conveyed that children are not helpless in the face of the virus and should act together with community awareness. Through books written by psychologists, children were tried to be comforted. Some of these books have been prepared in the form of metaphorical stories and some in the form of guidebooks. After it was announced that the disorders in the state of emotion experienced during the epidemic period were normal and the emotions were variable, the importance of expressing emotions was emphasized and examples were given. In addition to educational activities such as tests for measuring and reinforcing information, drawing and painting studies, writing activities, finger puppet game, the books also include psychological robustness-enhancing applications such as dancing, butterfly hugging, imagining a happy moment or safe area/place, breathing exercises. The heroes in the books are suitable for identification. What is described is supported by visuals. The books are also aimed at empathizing with the reader by giving examples of those who have contracted the virus. With the emergence of the virus, adults became anxious and children could not make sense of it. Children were tried to explain the concerns of the families and the children were asked to support their families in this process. In fact, in some books, children were shown as a hero fighting the virus and a sense of courage was tried to be increased. Health workers and scientists who showed the greatest dedication during the pandemic were also shown as heroes in the book and it was stated that they continued to work on vaccines for Covid-19. In all the books reviewed, the language and narration characteristics are understandable, and many of them are written as informative texts. From the point of view of language development; the words that come into our lives with the virus are also given by explaining them in some books, and it is aimed to understand the terms of the reader and enrich his vocabulation. As a result; it has been observed that the books examined in the study can be used as tools to tell children about the Covid-19 pandemic in terms of content characteristics and the traces of the pandemic. Many applications and statements proposed by scientists related to the virus are included in the books. Children's books will be a guide for parents who don't know how to tell their children

about the virus. The recommended activities in the books to calm and comfort children can also be easily applied.